

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

היכל תשיעי
קובץ שלשלת האור
שער שלישי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

דברים

(חלק יט — שיחה ד)



יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושתים לבריאה

מאה ועשרים שנה להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות

שבוע פרשת דברים, שבת חזון, ג"ט מנחם-אב, ה'תשפ"ב (ב)



LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2022

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

דברים ז

מספר בני ישראל גו' אשר לא ימד ולא יספר": „כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום כאן בזמן שאין עושין רצונו של מקום". היינו, שברכה בקצבה („מספר") קיימת אפילו בזמן שאין עושין רצונו של מקום, משא"כ ברכת הקב"ה שהיא בלי קצבה („לא יספר") שייכת רק בזמן שישראל עושין רצונו של מקום.

[או באופן אחר:⁸ ברכת משה היא בזמן הזה, וברכת הקב"ה תהי' לעתיד לבוא. והרי זה בהתאם⁹ עם המובא במדרש¹⁰ „בעולם הזה יש להם מספר .. אבל לעתיד לבוא בני ישראל כחול הים אשר לא ימד ולא יספר"].

אמנם מלשון המדרש כאן, בפרשתנו, משמע, שהחילוק בין ב' הברכות הוא רק בזה שאחת היא „משלי" והשני' היא משל „הקב"ה" – אבל שתיהן קיימות באותו הזמן. והיינו, שגם בעת שחלה ברכתו של הקב"ה שאין לה קצבה, יש מקום למה שנפעל ע"י ברכתו של משה שיש לה קצבה.

יתירה מזו – כן מוכרח מסתימת פרש"י כאן, שהביא לשון המדרש ללא כל¹¹ תוספת ביאור בזה, ומזה גם מובן שזהו פשוטו של מקרא,

(8) חידושי ופי' מהר"ק ומשכיל לדוד כאן. פי' מהר"ז לדב"ר כאן. וראה נח"י הובא בשפ"ח כאן.
(9) משכיל לדוד כאן.
(10) במדב"ר פ"ב, יד.
(11) דלתירון מפרשי רש"י הנ"ל – אין, לכאורה, כל רמז בפרש"י. – אבל ראה לקמן ס"י.

א. על הפסוק: „ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דיבר לכם" איתא במדרש²: „אמרו לו ישראל, רבינו משה הקב"ה לא נתן קצבה לברכותינו ואתה אמרת אלף פעמים, אמר להם מה שברכתי אתכם משלי ברכתי, כשיבוא הקב"ה יברך אתכם כאשר דיבר לכם" (– ברכה שאין לה קצבה).

וידועה³ הקושיא בזה: כיון שהקב"ה בירכם בברכתו שאין לה קצבה, מהי התוספת בברכתו של משה „יוסף גו' אלף פעמים" – הרי היא נכללת ובטלה וכו', ממכל'שכן וקל'וחומר מהא דיש בכלל מאתים מנה⁴?

המפרשים ביארו⁴, שהחידוש בברכתו של משה הוא, שברכת הקב"ה אמורה רק בעת שישראל מקיימים תורה ומצוות, משא"כ ברכת משה אינה תלויה בכל תנאי.

והדברים עולים בקנה אחד⁵ גם עם המבואר בגמרא⁶ על הפסוק: „והי'

(1) פרשתנו א, יא.

(2) דב"ר פ"א, יג. ועד"ז בתיב"ע עה"פ. ספרי עה"פ, ולבהעלותך י, לו. פרש"י עה"פ.

(3) ראה מפרשי רש"י, ספרי ודב"ר שם. סידור של"ה (ב"יתן לך". נעתק בענף יוסף לדב"ר שם). ועוד. וראה שיחה שלפניו.

(3*) ב"ק עד, א.

(4) גו"א, לבוש, באר מים חיים, דבק טוב ועוד. וראה ספרי דבי רב לספרי כאן. ועוד.

(5) ספרי דבי רב כאן. וראה עץ יוסף לדב"ר שם.

(6) יומא כב, ב.

(7) הושע ב, א.

מקום, כאן („מספר“) בזמן שאין עושין רצונו של מקום:

ברכה בכלל באה דוקא ע"י עבודתם של ישראל; וממילא מובן, שגם הברכה המוגבלת ד, והי"י מספר גו" (בדוגמת ברכת משה „יוסף גו' אלף פעמים“) תלוי' בעבודת בני ישראל¹⁴, אלא שזוהי עבודה שחסרה בה שלימות – עד שהעובדים בה נקראים „אין עושין רצונו של מקום“ – בדוגמת קין שהביא מנחה להוי', ואדרבה – הוא שהביא בראשונה ורק לאחריו „והבל הביא גם הוא“¹⁵, אלא שהביא „מן הגרוע“. ועד"ז – עם היותה למעלה מקרבנו של קין, כמובן – הרי כל עבודה מוגבלת, מאחר שהיא במדה ומספר, אין (עושים ו)ממשיכים על ידה רצונו של מקום שלמעלה מגבול¹⁶.

והרי ב' ענינים אלו – „מספר“ ו„ולא ימד ולא יספר“ – מצינו אף בדרגא נעלית יותר: רבינו הזקן¹⁷ מבאר, שבעבודת ה' בשלימותה – „מספר“ קאי על העבודה דקיום המצוות, שניתנו „במספר תרי"ג כו"ו, ולא תוסיפו ולא תגרעו“¹⁸ [וכן לכל מצוה יש שיעור והגבלה משלה]¹⁹ –

והרי זה גם מתאים עם פשוטו של המקרא „והי' מספר בני ישראל גו' אשר לא ימד ולא יספר“, שאין מדובר כאן בשני זמנים נפרדים, אלא „מספר בני ישראל“ יהי' בו בזמן אשר תקויים הברכה „לא ימד ולא יספר“.

ב. ע"ד הענין הנ"ל, שהברכה המוגבלת דמשה רבינו אינה בטלה לגבי ברכת הקב"ה, אנו מוצאים גם בברכת „ה' גו' יוסף עליכם גו“ גופא – כפי שנתפרשה במדרש¹²: „יוסף עליכם ככם כו' למה ברכן בלשון תוספת שתוספתו של הקב"ה יתירה מן¹³ העיקר“ (ומביא על כך במדרש כמה דוגמאות);

דלכאורה אינו מובן: כיון ש„תוספת“ הברכה של הקב"ה „יתירה מן העיקר“, א"כ מדוע מכנה תורת אמת את הברכה הקודמת „עיקר“ (לגבי ה„תוספת“) – הלא לכאורה, בהיותה פחותה מן ה„תוספת“ של הקב"ה, הרי היא נעשית לאחר' ענין ספל ולא עיקר?

ומזה גופא מוכח, שאע"פ ש„תוספתו של הקב"ה יתירה מן העיקר“, אין פירוש הדבר שהענין הקודם מתבטל, ואדרבה, הוא נקרא „עיקר“ לגבי תוספתו של הקב"ה.

ג. ויובן זה בהקדים תוספת ביאור במאמר חז"ל הנ"ל „כאן („לא ימד ולא יספר“) בזמן שישראל עושין רצונו של

(14) ראה גם ספרי דבי רב כאן.

(15) בראשית ד, ג'ד ובפרש"י. ובפרט לתיב"ע

שהביא ביכוריא.

(16) ע"ד פי' הידוע (חזא"ג מהרש"א ברכות לה, ב. וראה לקו"ש ח"ב ע' 98-9. וש"י) במרז"ל דפרשה שני' דק"ש הוא „בזמן שאין ישראל עושין רש"מ“, כי לא נאמר בה „בכל מאדך“.

(17) לקו"ת במדבר ד"ה והי' מספר בני' (ו)

סע"א ואילך. ז, ג ואילך.

(18) ואתחנן ד, ב. ראה יג, א. וראה בארוכה

לקו"ש חט"ו ע' 138 הערה 8.

(19) ראה אגה"ק ס"י. ובכ"מ.

(12) דבר' כאן. וראה ב"ר פס"א, ד.

(13) בב"ר שם (ועד"ז מסיים בדב"ר כאן): ע"י העיקר. החילוק בין „מן“ ו„על“ נתבאר בלקו"ש ח"ה ע' 423 הערה 10. ע' 428 הערה 13.

נמשך ע"י המצוות רצונו ית' שהוא בלי גבול („לא יספר“);

ומה שהמצוות הן במדידה והגבלה, אין זו מדידה „מבחוץ“ באור האלקי הנמשך ע"י המצוות, אלא הקב"ה כביכול מדד עצמו, שהמשכת הרצון האין־סופי תהי' דוקא ע"י עשיית פעולות מוגבלות אלו. ויתר על כן – המשכה זו תבוא באופן שהפעולה תוכל להיות כלי לאור ולקבלו (מדידה). – וכיון שאין זו מדידה מדבר שחוץ ממנו ח"ו, אלא שאין־סוף ב"ה מדד והגביל עצמו (בלשון החסידות: מדידה והגבלה עצמית), הרי באמת אין זו הגבלה.²³

[לאידך – הגבלה זו הכרחית היא, שהרי העולם הוא מציאות מוגבלת, שאינה יכולה לקבל את האור האלקי הבלתי־גבול, שא"כ היתה מתבטלת; וכיון שהעבודה דתורה ומצוות קשורה במציאות העולם, לפיכך מוכרחת להיות המדידה וההגבלה במצוות].

וזהו „והי' מספר גו' אשר לא ימד ולא יספר“, ש„מספר“ המצוות אינו מדידה אמיתית, לפי שנמשך בהן ועל ידן הבלתי־גבול ד„לא יספר“.

ה. אמנם צריך להבין: מאחר שתכלית המצוות היא להמשיך את האור האלקי הבלתי בעל גבול, א"כ למה עשה ה' כזאת, שהעבודה תהא קשורה דוקא בעולם שאינו יכול לקבל ולשאת את האור הזה, ושעל כן נצטרך

עבודה מוגבלת, ואילו „לא ימד ולא יספר“ קאי על עבודת התשובה – עבודה שהיא למעלה מהשתלשלות והגבלה.²⁰

ד. כאמור, הפירוש הפשוט בפסוק „והי' מספר גו' אשר לא ימד ולא יספר“ הוא ש(אין אלו ב' ענינים נפרדים, אלא) המספר עצמו הוא באופן ד„לא ימד ולא יספר“;

ומזה מובן גם בנוגע ל„מספר“ ו„לא יספר“ בעבודת ה', שגם הענין ד„מספר“ קשור עם ה„עילוי“ ד„לא יספר“. אע"פ שהמצוות הן במספר ובהגבלה, הרי על ידן גם „עושיין רצונו של מקום“ – ממשכים את הרצון העליון שלמעלה מגבול – „לא יספר“.²¹

[והחילוק שבין ב' סוגי עבודה אלו הוא בזה, שבמצוות אין המשכת הבלתי גבול מאירה בגלוי, לפי שהעבודה בגילוי אינה בענין שלמעלה מהגבלה; משא"כ עבודת התשובה, שהיא בגילוי (מצד האדם העובד) עבודה שלמעלה מהגבלה, הנה בה ישנו בגילוי הענין ד„לא ימד ולא יספר“.²²]

והביאור בזה: המצוות הן רצונו של הקב"ה, וכשם שהקב"ה הוא בלי גבול, כן גם רצונו ית' הוא בלי גבול. ולכן

(20) וראה לקו"ת שם (ו, ב) שמציין ל„גמרא רפ"ב דיומא דכ"ב ע"ב“.

(21) ראה לקו"ת בלק ד"ה מי מנה וביאורו (סח, א. ע, א). סד"ה מי מדד תרס"ב. ד"ה מעין גנים תש"ב פ"א.

(22) ויש לתווכך גם זה עם הנ"ל ממדרש דלא יספר הוא לעת"ל, כי אז יהי' עיקר ענין התשובה. וראה לקו"ת במדבר שם (ו, ג, ז, ד). הגהות הצ"צ לשם (אוה"ת במדבר ע' סב ואילך).

(23) ראה בכ"ז ד"ה והוא כחתן תרנ"ז פ"ה ואילך. ד"ה וירד ה' תרס"ב. המשך תרס"ז ע' נב ואילך. ועוד.

(מדידה) תהי' בתכלית השלימות עד לריבוי ד' אלף פעמים²⁸; ואח"כ – כשיבוא הקב"ה – הרי בזה ג' תומשך ברכתו של הקב"ה שאין לה קצבה, שיהי' (לא רק ריבוי במדה האפשרית מצד גדרי הבריאה, אלא) ריבוי שאין לו קצבה.

ו. ובה יש לבאר מה שאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר, שלפעמים רבות היה אביו כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) ג"ע מוסיף בלשון המדרש²⁹, "נתאוהו הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים" את התיבה "יתברך" ("להיות לו ית' דירה בתחתונים").

דלכאורה צריך ביאור: הן אמת שבעת הזכרת שמו של הקב"ה צריך לשבח²⁹, אבל לא מצינו אצל כ"ק רבותינו נשיאינו הנהגה כזו בעת חזרת מאמרי חז"ל שנזכר בהם השם, להוסיף את התיבה "יתברך" וכיו"ב?

ובהכרח לומר, שיש קשר מיוחד ושייכות מיוחדת בין הענין ד' "יתברך" לענין ד' "נתאוהו הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים".

וי"ל הביאור בזה: ענין "דירה בתחתונים" כולל את ב' הקצוות – "דירה" היא לשון המורה על כך שכאן נמשכת עצמותו ומהותו ית' הבלתי בעל גבול (ע"ד דירה למטה, שבה נמצא האדם בכל עצמותו)³⁰,

למדידות דמצוות כדי להמשיך את הרצון הבלי גבול בעולם מוגבל?

והביאור בזה: מה שהמצוות ניתנו למטה ובהגבלה, אין זה מפני שהן מוכרחות להיות נמשכות למטה והמטה יש בו החסרון והגבלה – שאי אפשר לקבל כאן את האור הבלי גבול אם לא ע"י התלבשותו במדידה וההגבלה דמצוות – אלא מפני שתכלית העילוי היא (לא הבלי גבול ד' "לא יספר" כשלעצמו, אלא) החיבור דגבול ובלי גבול, ש"מספר" גופא יתעלה ב', לא ימד ולא יספר"; ודוקא בזה בא לידי ביטוי כח העצמות שלמעלה הן מגבול והן מבלי גבול²⁴.

ולכן יתכן הדבר רק ע"י המדידה העצמית דעצמות א"ס ב"ה: מצד מדרגת האורות והגילויים, בלי גבול וגבול הם ב' עניינים נפרדים²⁵; ודוקא ע"י המדידה דעצמות א"ס ב"ה, יתכן החיבור דגבול ובלי גבול – ע"ד "מקום ארון אינו מן המדה"²⁶: למקום הארון חייבת להיות מדידה ע"פ תורה – "אמתים וחצי ארכו גו"²⁷ – ומקום זה "אינו מן המדה".

וזהו גם מה שברכת משה אינה בטילה גם לאחר שהקב"ה מברך את בני ישראל בברכה שאין לה קצבה – לפי שתכלית הכוונה אינה שיתבטל הענין דגבול, אלא אדרבה, שיהי' החיבור דגבול ובלי גבול;

ולכן קיימת גם ברכת משה "יוסף גו' אלף פעמים", הפועלת שהבריאה

28) להעיר מפרש"י ש"ב כד, ג.

29) כן הובא בתניא פל"ו. ראה תנחומא נשא

טו. שם בחקותי ג. במדבר" פ"ג, ו.

29*) וראה יומא לו, א (הובא בפרש"י עה"ת

האזינו לב, ג).

30) אוה"ת בלק ר"ע תתקצז. ד"ה וירד שם

בתחילתו. המשך תרס"ו בתחילתו (ס"ע ג). ועוד.

24) ראה בכ"ז ד"ה מעין גנים שם.

25) ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 29. ועוד.

26) יומא כא, א. וש"נ.

27) תרומה כה, י.

ו, "בתחתונים" קאי על עולם הזה והתחתון כו' שאין תחתון למטה ממנו³¹ – תכלית הגבול. ו, "דירה" בו – החיבור דבלי גבול וגבול³².

כיצד יוכלו תחתונים מוגבלים להיות לדירה לו – לעצמותו ית' הבלתי בעל גבול – ויחד עם זה להשאר במציאותם? אלא הביאור בזה הוא – הוספת כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע – "יתברך": הענין ד"דירה לו" מוסבר ע"י תוכן הענין דיתברך, ברכה³³.

ז. והביאור: החילוק שבין ברכה ותפילה הוא³⁴ – ברכה ממשיכה מה שקיים בשורש ובמקור, משא"כ תפילה פועלת רצון דתת – "יהי רצון" – ענין חדש, שאינו בשורש ומקור הדבר.

אמנם, במה דברים אמורים – בברכת בשר ודם. משא"כ בנוגע לברכת הקב"ה, מאחר שהקב"ה אינו מוגבל ח"ו במדידות והגבלות דשורש הנברא המתברך, הרי שלברכתו ישנה גם המעלה דתפילה: היא יכולה לפעול ענין חדש, שלמעלה משורש ומקור הנברא.

והיינו, שבברכת הקב"ה קיימים ב' הקצוות: היא מגעת למעלה משורש ומקור הנברא, למעלה מהשתלשלות, וממשיכה למטה, ברכה והמשכה

ח. ועדיין אינו מובן: כיון שהחיבור דגבול ובלתי גבול הוא רק בכחו של הקב"ה (שלמעלה משניהם) – מדוע תלוי הדבר בעבודת הנברא, אשר, לכאורה, בהיותה עבודה מוגבלת, אין ביכולתה (מצד עצמה) להמשיך כי אם אור מוגבל?

והביאור בזה (כמו שנתבאר כמה פעמים³⁵): רצונו של הקב"ה הוא, שהגילויים שלמעלה לא יבואו באופן של "נהמא דכסופא"³⁷; ולכן כל ההמשכות, גם אלו הבאות ממקום שלמעלה מגדר הנבראים, קשורות ותלויות בעבודת האדם.

ולכן, אע"פ שה"דירה לו ית' הקצוות: היא מגעת למעלה משורש ומקור הנברא, למעלה מהשתלשלות, וממשיכה למטה, ברכה והמשכה

והיינו, שבברכת הקב"ה קיימים ב' הקצוות: היא מגעת למעלה משורש ומקור הנברא, למעלה מהשתלשלות, וממשיכה למטה, ברכה והמשכה

31 תניא פל"ו.

32 ראה ד"ה מעין גנים שם. וראה אוה"ת ויצא (כרך ה') תתנה, סע"א.

33 ועייג"כ תו"א שמות נג, ג ואילך. אוה"ת שמות (ע' פא ואילך).

34 ראה בארוכה לקו"ש ח"ה ע' 423, 427.

35 ח"י סע"ע 37 ואילך. וש"נ. וראה ג"כ אוה"ת שם סע"ע פג ואילך.

35 בתו"א אוה"ת שם, שזהו"ע חייב אדם לבוד כו', שהאדם ממשיך בחי' טובה מההעלם אל הגילוי, מבחי' סוכ"ע בממכ"ע – אבל ראה אוה"ת שם (ר"ע פד) שזהו כשהאדם הוא "בבחי' עבדי ה'". והוא ע"ד ברכת כהנים שמברכים בשליחותו של הקב"ה.

36 ראה לקו"ש ח"ד ע' 1132 ואילך. ח"ב ע' 73 ס"ה ואילך. ועוד.

37 ראה ירושלמי (ערלה פ"א ה"ג): דאכיל מן חברי' בהית (בוש) מסתכל ב' (וראה לקו"ת צו ז, רע"ד). להעיר ממ"ל להב"י בראשית מהדו"ק ד"ה אור ליה"ש יד לטבת.

ברכתו של משה המביאה לידי שלימות הנבראים, נפעלת השלימות כביכול בברכתו של הקב"ה שאין לה קצבה (שלא תהא נהמא דכסופא וכיו"ב).

וזהו גם דיוק הלשון „תוספתו של הקב"ה יתירה מן העיקר": כיון שה„תחתונים" ממשיכים את „תוספתו של הקב"ה" ע"י עבודתם, על כן נקראים בברכתם „עיקר", להיותם ה„עיקר" והסיבה שתומשך „תוספתו של הקב"ה"⁴¹.

יוד. כל הנ"ל – הוא גם מה„ענינים מופלאים" שבפירוש רש"י, שהביא את תוכן הספרי והמדרש האמור. ומהו פשוטו של פירוש רש"י (ע"פ פשוטו של מקרא)^{41*}?

אלא שרש"י כתב⁴² שברכתו של הקב"ה כאן – קאי על ההבטחה „אשר אם יוכל איש למנות וגו'"⁴³ – ובזה קישר זאת עם „מי מנה" דוקא, דאימתי הוא – כפירוש רש"י „כתרגומו", אשר זמנו הוא כאשר „עתידין דיחסנון עלמא"⁴⁴ – לעתיד לבוא.

(משיחת ש"פ וישלח תשכ"ט)

בתחתונים" באה מלמעלה בדרך מתנה, מוכרח להתקיים „עביד לי' נייחא לנפשי"³⁸ של נותן המתנה, ודוקא אז „יהיב לי' מתנתא". והיינו, שלכל לראש צריכה להיות שלימות העבודה מצד הנבראים, ורק אז נמשך להם ממקום שלמעלה משורש הנבראים³⁹.

וזהו גם ההסברה בענין ברכת כהנים, המברכים את בני ישראל בשליחותו של הקב"ה – ברכה דלמעלה מהשתלשלות⁴⁰. דלכאורה: כיון שרצון הקב"ה לברך את בני ישראל, למה צריך הדבר לבוא ע"י הכהנים, שיברכו הם את בני ישראל בכחו של הקב"ה – והלא הקב"ה יכול לברכם בעצמו?

אלא הענין הוא כנ"ל: הכוונה העליונה היא, שגם הברכות וההמשכות שלמעלה מהשתלשלות, צריכות להמשך ע"י עבודת האדם, ע"י ה„תחתונים".

ט. עפ"ז מובן, שאע"פ שברכתו של הקב"ה ישנה ביד ישראל, הרי ע"י

38) כן הובא בכ"מ (המשך וככה פס"ח. המשך תרס"ו ע' קלא. ועוד). וראה מגילה כו, ב. גיטין ג, ב. ב"ב קנו, א.

39) וראה בארוכה לקו"ש הנ"ל, שגם הגילויים שלמעלה מגדר הנבראים נמשכים ע"י עבודת האדם 91א, עיי"ש בארוכה.

40) ראה בארוכה לקו"ש ח"ה וח"י (הנסמן בהערה 34). וש"נ.

41) ראה גם לקו"ש הנסמן בהערה 13.

41*) ראה בארוכה יותר – שיחה שלפנ"ז.

42) משא"כ בספרי.

43) בראשית יג, טז.

44) בלק כג, יוד. שם, ט.

